

"Befolkningsstatistik och preventivmedel"

En replik.

Av leg. läk. *Erik Allander* och amanuens *Bertil Olsson*, Stockholm

I en artikel i denna tidskrifts oktobernummer har med. dr Claes Grill utvecklat några tankegångar kring ämnet befolkningsstatistik och preventivmedel. Då artikeln lämnar prov på ett större antal felslut, tankeglidningar m. m. förutom en allmän oklarhet, har vi ansett det motiverat med en replik. Då alla oklara och felaktiga punkter icke kan tagas upp till diskussion, måste vi begränsa oss till de mer eklatanta.

Redan efter några rader är författaren inne på sjuksköterskebristen och bristen på arbetare inom industrien och skogsvården, uttrycker sitt ogillande av importen av utländsk arbetskraft och ställer så småningom frågan: "Hur har nu den här situationen för hela vårt land uppkommit, och vilka är de väsentliga orsakerna till det betydande underskottet av arbetskraft i yngre, arbetsför ålder?" Efter att ha demonstrerat en del diagram och tabeller säger författaren på sid. 341: "Ser man på utvecklingen i vårt land, så pekar många faktorer — — — på att det är det tilltagande bruket av preventivmedel som är den helt dominerande faktorn, när det gäller att förklara den katastrofalt låga nativiteten i vårt land med alla dess konsekvenser som vi nu börjar få kännning av på alla håll inom näringslivet och som gör att på många håll vårt så kallade välfärdssamhälle börjar att knaka i sina fogar."

Låt oss närmare granska denna första del av artikeln! Det är onekligen ett nytt grepp att påstå, att sjuksköterskebristen beror på "tilltagande bruk av preventivmedel". Författaren känner tydligen inte till att betydligt fler sökande finns till sjuksköterskeskolorna än som kan mottagas och att tusentals utbildade sjuksköterskor icke

är verksamma inom sjukvården. Sköterskorna finns alltså men på fel ställe. Hur detta problem skall lösas faller utanför ämnet. Att det är svårt att få tag i folk till skogsbruket är också en nyhet. Problemet här är i stället den arbetslöshet, som är livligt debatterad.

De statistiska tabeller, om vilka författaren säger att "— — — måste vi följa de statistiska tabellerna från tidigare decennier och fram till senaste år", tål att granskas. Författaren har här, som han tror, plockat fram siffror, som skall berättat för oss hur preventivmedlen har härjat i befolkningstillväxten. Av oförklarlig anledning har han delat upp tabellen över levande födda barn från 1751 till 1959 på tre tabeller. Låt oss då läsa denna splittrade tabell! Man finner då det högsta födelsetalet (uttryckt i levande födda per 1.000 av medelfolkmängden) 1751/60, men sedan visar talen i stort ständigt sjunkande trend frånsett vissa fluktuationer. Grills slutsats av en tabell, som framför allt under de sista 100 åren visar en fortskridande nedgång av nativitetstalen är, att den stödjer hans tes, att preventivmedlen är orsaken till denna nativitetsminskning!

Författaren tycks även tro, att det något större antalet flerbarnsfamiljer på landsbygden beror på ett mindre bruk av preventivmedel men visar intet som styrker hans tes. Det är nog mera sannolikt, att andra förhållanden ligger bakom detta, t. ex. att en flerbarnsfamilj inte kan följa med den allmänna rörelsen mot städerna, då de uppenbarligen har svårare att få bostäder. Dessutom har under senare år landsbygden haft lägre födelsetal än städerna. 1959 var detta 13,5 för landsbygden och 14,6 för städerna.

Författaren väljer ut och kommenterar enbart födelsetalen. Men en befolkningstillväxt beror ju inte bara på födelsetalen utan även på dödsetalen. Den nuvarande starka ökningen av u-ländernas befolkning anges bl. a. av FN:s befolkningsexperter bero inte så mycket på nativitetsökning som på minskad dödlighet på grund av den ökande medicinska och hygieniska standarden. Dödligheten har sjunkit snabbt i utvecklingsländerna, mycket snabbare än hos oss under 1800-talet.

Efter några ord om befolkningskommissionens yttrande angående revision av den s. k. preventivmedelslagen säger han äntligen ett förlösande ord. Han erkänner här sin "— — — egen bristande sakkunskap — — —", vilket tyvärr inte avhållit honom från att skriva denna suddiga artikel.

Djärva (?) parallelliteter dras mellan den skandinaviska folkgruppens utdöende och gröndalsvalens och buffelns utrotande. "Man måste i tid se till att den skandinaviska folkgruppen ej går en för tidig undergång till mötes genom missbruk av preventivmedel." Här bortses helt från det faktum, att vi under senare år här i landet haft en folkökning på ca 45.000 personer, varav ca 35.000 beror på ett födelseöverskott.

När det gäller immigrationen, uttrycker författaren grumliga tankar om olika folkslags kvalitet. De personer som lämnat Norge under andra världskriget samt de som lämnat Ungern 1956 antas vara "— — — den sämre delen av befolkningen — — —." Beträffande de baltiska flyktingarna är dock författaren positiv "— — — har jag aldrig hört någon klagan på detta folkmaterial."

Sedan han konstaterat, att i 1950 års folkräkning inte finns något påpekande om preventivmedlens (enl. författarens stora) betydelse kommer (på sid. 343) en salva av floskler om det moderna samhället, där varken bilen, TV-apparaten, kontinentresan, ungdomsbrottsligheten, ungdomsfylleriet eller den sexuella ansvarslösheten saknas. "Det fria och ohämmade bruket av preventivmedel" ingår naturligtvis som ett led i hans skräckbild av vårt moderna samhälle.

Författaren tar nu i sin artikel in U-länderna i bilden och då speciellt Afrika. Han vill dock gärna, att preventivmedel kommer till användning där för att hindra att befolkningsökningen i U-länderna förosakar, att den västerländska kulturen helt går under. Några funderingar om att de religiösa problemen skulle utgöra det stora hindret mot en mera spridd användning av preventivmedel vederlägger han dock själv genom att omtala, hur t. ex. docent Asplund i arbetet inom familjeplaneringen på Ceylon funnit, att religionen spelar en mindre roll. Religiösa problem på detta område torde enligt generaldirektör Evang inte ligga så mycket i de "primitiva" religionerna utan än mer i katolicismens hittillsvarande vägran att inom FN:s ram delta i något väsentligt samarbete beträffande familjeplaneringen.

Hos en dr Walker har författaren funnit en idé till lösning av "befolkningsproblemet" (överbefolkningsproblemet?), nämligen att förstöra libidon. Detta kan väl räknas som mera fantasi-fullt än praktiskt genomförbart. Författaren har ej heller kunnat verifiera citatet.

Grill kommer senare till en punkt, där han påstår, att "— — — för den mänskliga rasen krigen varit den reglerande faktorn för det naturliga urvalet." Ett krig är väl om något ett exempel på motsatsen till det naturliga urvalet. Där skickas ju de friska och unga ut till fronterna, medan de svagare, gamla och barn, sändes i säkerhet bakom fronten. För övrigt torde även krigens reglering av befolkningstillväxten vara tveklaktig. Man har beräknat, att ca 50 millioner människor dödades genom andra världskriget. Detta motsvarar dock endast befolkningsökningen under ett enda år.

På sid. 344 säger författaren om preventivmedlen att emedan "— — — det är lätt att genomdriva en propaganda för deras bruk — torde det erbjuda betydligt större svårigheter att avvänja den (befolkningen) och få den att återgå till mer naturenliga vanor." Naturenliga vanor, är det att ha i genomsnitt tio—tolv barn per familj, vilket skulle bli följden om inga preventiv-

medel (eller andra kontraceptiva metoder) användes? Eller vad avses? Några rader längre ner föreslås statsmonopol på preventivmedel, men författaren tvivlar på att det kan genomföras då det "— — — torde utlösa en smuggeltrafik av stora mått." Eftersom han senare i artikeln återkommer till detta förslag och föreslår, att vinsterna vid preventivmedelsförsäljningen skall tas om hand av staten, måste ju läsaren fråga sig: Vilka får då köpa preventivmedel? Eftersom författaren vill *öka* barnantalet i familjerna, torde de gifta ej få sådant tillstånd. Överlåtes alltså bruket åt de ogifta, men då: "— — — måste det fria bruket av preventivmedel även i de yngsta åldersgrupperna alstra en sexuell ansvarslöshet." Vad avses? På sid. 345 säger författaren: "— — — att vi behöver preventivmedel att användas både på medicinska och sociala indikationer är väl alla läkare överens om — — —. Men därifrån och till det ohämmade bruket av preventivmedel i alla åldersklasser är steget ganska långt." Hur har Grill tänkt sig lösningen av detta problem? Författaren försöker med ytterligare siffror (sid. 344) visa ett samband mellan förbrukningen av kondomer och låg nativitet. Han hänvisar till försäljningssiffror som visar, att mätt i årsförbrukningen per manlig individ över 17 år endast USA har något högre siffror än Sverige. Läser man så författarens tabell 5 på sid. 341, finner man, att antalet levande födda per 1.000 innevånare i USA ligger högt och mycket nära siffrorna för Indien. Frankrike, som enligt författarens referens har mycket låg konsumtion av kondomer, har en lika låg nativitet som Japan. Nej, det är nog helt andra faktorer som spelar in.

På sid. 345 finns en annan förvånande tes. "Mitt under brinnande världskrig, då en stor del av den manliga befolkningen i sina bästa år låg avskilda från sina familjer på beredskapstjänst någonstans i Sverige, sätter en nativitetsökning in — — —." Om vi inte möjligen har missförstått författaren här, måste ju detta innebära en kraftig ökning av den utomäktenskapliga frukt-samheten under denna period. Enligt Statistisk

årsbok finns icke stöd för detta. Siffrorna ligger konstant kring 10 % av levande födda under de 20 sista åren. I sin iver att hänföra befolkningsförändringar till preventivmedel skyller författaren på "— — — de mycket dåliga kvaliteterna på alla gummivaror under dessa år — — —."

Grill återkommer i slutet av artikeln till förstatligandet av preventivmedelshandeln. Importvärdet av kondomer (inhemsk produktion finns ej) var 1960 2,1 millioner kronor, och om man sedan sätter vinstmarginalen till den i artikeln angivna maximala, nämligen 400 % som staten då skulle få, så blir detta 8,4 millioner kronor per år. Detta skulle användas till att förbättra barnbidragen, som f. n. belöper sig till 840 millioner kronor. Det blir en höjning av barnbidragsbeloppet med jämnt 1 %, dvs. ungefär 40 öre per barn och månad. Någon större social verkan av Grills förslag torde det alltså inte bli. Till grund för ovanstående beräkningar ligger antagandet, att författarens tidigare förslag om starkt restriktiv försäljning av preventivmedel inte realiserats.

I artikelns sista stycke kommer så ett antiklimax. Efter att på flera sidor ha talat om hur bruket av preventivmedel leder vårt folk till utdöende sägs plötsligt: "— — — Såväl inom som utom äktenskapet har fötts *massor* (kurs. av oss) av barn trots att kontrahenterna brukat preventivmedel."

Grill försöker i sin artikel sammankoppla en så komplicerad sak som befolkningstillväxt med en enda oberäknelig variabel, nämligen preventivmedelsförbrukning. Han anför även lösryckta siffror, som han tror styrker denna tes, men som lika ofta kan användas att visa motsatsen. Det centrala faktum, att det sedan länge finns ett födelseöverskott på 35.000 årligen, har förbigått honom. Dessutom visar aktuella prognoser (bl. a. Statistisk Tidskr. nr 9, 1962, sid. 523), att man för de närmaste 20 åren kommer att ha en ständigt ökande befolkning. Denna ökning har beräknats till ca 1 miljon.

I Grills artikel har vetenskaplig metod ersatts med rationaliserade fördomar.